

De Brugse straatnamen

Het naslagwerk voor de Brugse straatnamen is tot dusver het boek ‘De straatnamen van Brugge’ door Albert Schouteet⁽¹⁾, voormalig stadsarchivaris van Brugge. Hij kende de Brugse geschiedenis grondig en wist over de straten en hun namen de historische feiten weer te geven, maar als amateur miste hij de taalkundige onderlegdheid om ook de taalgeschiedenis van de namen te achterhalen. Maar in afleveringen publiceerde ik in het Brugse driemaandelijks blad *Brugge die Scone* een serie *De Brugse plaats- en straatnamen*⁽²⁾, waar ik heel wat naamverklaringen heb kunnen verfijnen of corrigeren. In mijn boekbespreking van 1978 had ik al enkele verklaringen kritisch bekeken⁽³⁾. In *Brugge die Scone* heb ik elke straatnaam onder de loep gehouden. Maar een lokaal blad wordt alleen ter plaatse gelezen en er wordt niet naar verwezen. Zo citeert Bram Vannieuwenhuyze in een recente studie⁽⁴⁾ onder de bibliografie alleen de studie van Schouteet. De redactie van *Brugge die Scone* stelde daarom voor om de serie als afzonderlijke monografie te publiceren, maar schrok er zelf voor terug. De Brugse Gidsenkring toonde er wel belangstelling voor, maar liet het toch afweten. Voor onderhavige bijdrage heb ik alleen die straatnamen behandeld waar ik meen een nieuw licht te hebben laten schijnen.

Uiteraard ben ik voor historische gegevens in ruime mate schatplichtig aan Albert Schouteet. Op het naamkundige niveau ben ik schatplichtig aan de geniale naamkundige dr. Maurits

⁽¹⁾ A. SCHOUTEET, *De straatnamen van Brugge. Oorsprong en betekenis*, Brugge, 1977.

⁽²⁾ Vanaf 2005 tot het eerste nummer van 2014.

⁽³⁾ In het tijdschrift *Naamkunde* 10 (1978), p. 154-169.

⁽⁴⁾ B. VANNIEUWENHUYZE, ‘Stadstoponymie en stadsgeschiedenis: de kloof en de bruggen’, in *Hand. Kon. Comm. Top. Dial.* XCI (2019), p. 133-151.

Gysseling (1919-1997), m.n. voor *Dijver, Minnewater* en *Vlamingstraat/Vlamingdam*. Ik heb aan de beneden gegeven verklaringen voor die namen geen enkele verdienste, behalve die dat ik Gysselings ideeën, die voor de gemiddelde Bruggeling in onbekende of haast ontoegankelijke publicaties verstopt waren, in toegankelijke Brugse tijdschriften en vervolgens hier bekendgemaakt heb.

Balsemboomstraat

Deze straat is helemaal niet naar een balsemboom genoemd; het is ook geen – want onbestaande – familienaam. Het is een volksetymologische vervorming van een naam die niet meer begrepen werd. De oudste vormen van de straatnaam laten dat duidelijk zien: 1335 *Belzebuucstratkyn*, 1420 *Balzebuucstrate*, 1414, 1489 *Belzepitstrate*, 1580 *Belsebuckstrate, Belsebuucstrate*. Nog in 1792 heette de straat *Belzebuckstraat*. In 1830 is het de *Balsemboomstraat*, want toen wist niemand nog wat *Belzebuuc, Belzebuck* was. Welnu, *Belzebuuc* is een oude naamvariant van Beëlzebub, in de bijbel de hoogste duivel. De naam betekent in het Hebreeuws ‘god van de vliegen’. In het Vroegmiddelnederlands⁽⁵⁾ komen de volgende vormen voor van deze duivelsnaam: 1265-70 *belsebuc*, 1285 (W.-Vl.) *belzebubs ghebod*, 1285 (W.-Vl.) *belsebuc, belsebuux namen*, 1291-1300 (Brabant) in *Belsebucs name*. De oudste vorm van de straatnaam liegt er niet om, de straat is vernoemd naar de duivel Beëlzebub. De variant *Balzebuuc* in 1420 hoeft ons niet te verwonderen. Vooral in het Brugs wordt de *e* voor een *l* een *a*, b.v. *de malk stoat in de kalder*. We kunnen de naam vergelijken met de Duivelstraat in Gent.

Balstraat

Ook voor deze straatnaam moeten de oude vormen de verklaring van de naam bezorgen: 1298 *Balcstrate*, 1307 *Jan Balcstraetkin*, 1398 in de *Balcstrate*, 1427 *up den houc van der Balcstrate*,

(5) W.J.J. PIJNENBURG – K.H. VAN DALE-OSKAM – K.A.C. DEPUYDT – T.H. SCHOONHEIM, *Vroegmiddelnederlands Woordenboek*, Leiden, 2001, p. 425.

1543 *in de Balstrate bachten Jerusalem*. Pas in 1559 wordt het *Balstrate*. Het voorbeeld uit 1307 maakt het duidelijk: in de straat woonde ene Jan Balke. Dat veronderstelde Schouteet al, maar we komen hem al in Brugge tegen in 1292-1293 *Ian Balke* en in 1300 *te Lyzebetten live Jhan Balx dochter*⁽⁶⁾.

Bapaumestraat

De oudste vermelding van de straat komt voor in de veertiende eeuw als *straetkin van Papalmes*. Toch schrijft Schouteet dat de naam *Bapaumestraat* pas in het begin van de jaren 1400 voorkomt. En ook Dumon vermeldt *Bapaumestraat* in 1400. Jammer dat amateurs namen zo onnauwkeurig weergeven, want een spelling *Bapaumestraat* is in 1400 onmogelijk, het zal wel *Bapaumestrate* zijn geweest. De Flou⁽⁷⁾ vermeldt in de 16de eeuw een paar vervormingen van de naam. Onbegrepen namen geven altijd aanleiding tot volksetymologie: 1542-53 *de Pamelstrate by den barm vande veste*, 1553-64 *de Pamelstrate bachten tgodshuus gheheeten ter Calomme*. Ook de naamvorm *Palmstrate* kwam voor. Bapaume is de naam van een stadje in het arrondissement Atrecht (Arras, Pas-de-Calais). De oudst bekende vorm van de naam is 1112 *Batpalmis*. Verder: 1121 *Bapalmis*, 1127 *Batpalmas*, 1154 *Batpalmes*, 1200 *Bapalmas*, 1206 *Bapalmes*, 1209 *Bapaumes*. Een Romaanse imperatiefvorm *batte palmas* 'bats les paumes'. De naam werd ook wel eens vernederlandst tot *Badpalmen*, maar ook dat is volksetymologie. Schouteet vroeg zich af 'of de straatnaam niet voortkomt van een daar gelegen herberg met als uithangbord "De stad Bapalmes" of "De stad Bapaume"'. Maar dergelijke huisnamen kwamen in de middeleeuwen niet voor. De 14de-eeuwse straatnaam *straetkin van Papalmes* wijst er m.i. heel duidelijk op dat de straat vernoemd is naar een bewoner. De toenaam kwam in West-Vlaanderen vaak voor. In Brugge bijvoorbeeld: 1292-94 *nepotum*

⁽⁶⁾ C. WYFFELS, *De rekeningen van de stad Brugge (1280-1319)*, Brussel, 1965.

⁽⁷⁾ K. DE FLOU, *Woordenboek der Toponymie van Westelijk Vlaanderen*, Brugge, 1914-1938.

Gilote de Bapalmis; in Moeskroen: 1368 *Jaquemart van Papalmes*; 1382 *Jan van Bapalmes* = 1398 *Jehan de Bapaumes*.

Beursplein

Op de plaats van het vroegere slachthuis werd een kleine beurs-hal gebouwd. Aan het ernaast liggende plein gaf het schepen-college op 14 april 1967 de naam Beursplein. Maar het historisch echte en oorspronkelijke Beursplein ligt naast het Schouwburgplein voor het huis *Ter Beurze*, ook *d'Oude Beurze* genoemd. De makelaarsfamilie die er vanaf 1257 meer dan twee eeuwen lang woonde, heette daarom naar haar woonplaats *Van der Borse*, *Van der Bourse* en in het Italiaans *Della Borsa*. Het huis was een ontmoetingsplaats van handelaren en bankiers. Op grond van de studie van wijlen J. Maréchal⁽⁸⁾ uit 1946 nemen de Bruggelingen – al te – geredelijk aan, dat de internationale financiële term *beurs*, Frans *Bourse*, Duits *Börse*, Deens en Noors *børs*, Zweeds *börs*, Italiaans *borsa*, Spaans *bolsa*, zijn oorsprong vindt in Brugge. Maar het is veel aannemelijker dat de term *beurs* zijn specifieke financiële betekenis gekregen heeft door zijn betekenis 'geldbeurs, geldzak'. In 1531 werd de Antwerpse 'beurs' geopend. Van dat ogenblik af verving *beurs/bourse* het Franse woord *loge (de change)*, een vertaling van Italiaans *loggia*.

Bilkske

De straat draagt de naam pas van 1929, maar de naam gaat wel terug op een oud toponiem: 1352 *up den beilc in de Langhestrate*; 1362 *in de Langhestrate up den Beilc*. Een *bilk* was een omheinde weide. Het Middelnederlandse *bilc*, *beelc* is een variant van *bulc*, *buelc* 'weiland'. De *i*-variant, ook in de familienaam *Van den Bilcke* naast *Van den Bulcke*, is hier niet de ontronde vorm naast *-u-*, zoals die in kustdialecten zoals het West-Vlaams voorkomt,

(8) J. MARÉCHAL, 'Het internationale karakter van de Brugsche handelsbeurs' *Bijdragen aan de geschiedenis der Nederlanden* I, 84-90. – M. PHILIPPA, *Onze Taal* 61 (1992), 49.

b.v. in *pit* 'put', *rik* 'rug', *schippe* 'schup'. De variant *bulk* is nl. te verklaren door ronding van de *i* na de bilabiale *b*. Het woord *bilk/bulk* is afgeleid en van het werkwoord *beluken* 'sluiten, omsluiten', waaruit ook *beluik*, *beloken*, *bijloke*. Een *bilk/bulk* is dus een afgesloten stuk grond⁽⁹⁾.

Blekersstraat

De huidige naamvorm is misleidend, want de straatnaam heeft niets met blekers te maken. De oudste attestaties maken dat duidelijk: 1496 *aen de oostzide van der reye tusschen Stroobrugghen ende sCaermersbrugghen ende achterwaertsomme streckende in tlanghe Bleckerstraetkin ende ommecommende in tcorte Bleckerstraetkin*, 1530 *Bleckerstrate an de Stroobrugghen*. Het woord *blekker* is een nomen agentis, d.w.z. een woord dat de handelende persoon of zaak aanduidt, een *blekker* is iemand die of iets wat *blekt*. Zulke plaatsnamen zijn ook de in de streek overbekend: *de Stinker en de Blinker*. Iedereen kent het hoogste duin aan onze kust, de *Hoge Blekker* in Koksijde. Een andere afleiding van *blekken* is die met het *aard*-suffix, nl. *Blekkaard*. De Flou vermeldt verschillende *blekkaards*, meestal duinnamen: 1900 *den Blekkaard*, duin ten oosten van Oostende; 1900 *Blekkaard* 'woeste zandvleuge' in Westkerke; 1407 *ten Bleckaerde*, duin in Wenduine; 1630 *excessive groote bleckaerts gheheel bloot ende onbeplant, die daghelicx meer en meer verbreedten ende vervliegghen* 'woeste zandvleugen' aan de duinen van Wenduine en Klemskerke. De betekenis is niet moeilijk te vinden. *Blekker* of *Blekkaard* is een afleiding van West-Vlaams en Middelnederlands *blekken* 'schijnen, glanzen, schitteren'. We zeggen bijvoorbeeld dat *de zonne blekt*. Bij het ons overbekende weertype waarbij het af en toe regent en de zon tussendoor eventjes schijnt, zeggen de West-Vlamingen 'nen blek voor ne lek'. De Bo⁽¹⁰⁾ spreekt bij *blekken* 'van eenen bleeken glans, van een wit kleur dat afschijnt

⁽⁹⁾ M. DEVOS, *Spreidings- en betekenisgeschiedenis van blok*, in *Bouwland-terminen in de Vlaamse dialecten*, Tongeren, 1991, 405-469.

⁽¹⁰⁾ L.L. DE BO, *Westvlaamsch Idioticon*, Brugge, 1873. Tweede druk bewerkt door J. Samyn, Gent, 1892.

zonder te stralen'. Een heel toepasselijk voorbeeld is: "Men ziet de zeeduinen van verre blekken'. De Bo noemt ook *blekkaard* of *blekland* 'blikgrond, blikland, witachtige grond die klijtig en lemig en weinig vruchtbaar is". Een *Blekkaard* of *Blekker* is dus een duin of stuk land dat door de witte kleur van de grond of het zand schittert in het zonlicht. Een synoniem voor de duinnaam vinden we trouwens in het Knokse duin: 1388 *den Blickaert*. Maar aangezien we er in 1824 al *Blickaerts Panne* aantreffen, is het goed mogelijk dat de oorspronkelijke naam *Blickaert*/*Bleckaert* is. De *Blekersstraat* is dus oorspronkelijk een *Blekkerstraat*, zo genoemd naar de zandige grond. Brugge ligt toch in zandig Vlaanderen en daar herinneren ook onze Zandstraten aan. Bovendien komt de Blekersstraat uit in een straat, de Jeruzalemstraat, die nog in 1548 *de Stuufsanstrate* en in 1687 *de Stuyfsandstraete* heette. Ook deze naam wijst op de zandige duinrug die er geweest moet zijn⁽¹¹⁾.

Blokstraat

De straat heette oorspronkelijk *Bachten Schermers*. In 1545 lezen we nl. *huus ende eestre staende bachten Scermers nu ghe-naemd de Blocstrate*. Een *bloc* was een afgesloten, omheind stuk land, dus een *beloken* stuk. *Beloken* Pasen heet in het West-Vlaams toch ook *Paaschen blok*. Het is hetzelfde woord als *bulk*, *bilk*.

Collaert Mansionstraat

Deze straatnaam werd in 1936 toegekend. Mansion was een van de eerste Brugse drukkers. Hij was hier bedrijvig van 1475 tot 1484. Zijn Franse naam betekent 'woning, huis'. Voordien had de straat *Collaert Moysesstrate* geheten. Ook hij heette dus met zijn voornaam Collaert, een afleiding van de heiligennaam *Nicolaas*, die nog voortleeft in de familienaam *Collard*. Zijn achternaam was de bijbelse voornaam Mozes, in de Latijns-

⁽¹¹⁾ L. MAAS, 'De relatie tussen veldnamen en de bodemgesteldheid: enkele steekproeven uit Oost-Nederland', in *Naamkunde* 34 (2002), p. 227-235.

Griekse vorm *Moyses*, die we herkennen in Frans *Moise* en in Brugs 't kolf van *Moazes* en nog beter in Kortrijks 't koolf van *Mooizes*. De straat ontleende haar naam aan een huis: 1515 *int straetkin by den huuse geheeten den Moyses an sint Gilliskerchhof*.

Dijver

Dijver is in Brugge zowel waternaam als straatnaam.. Waternamen of hydroniemen behoren tot de oudste plaatsnamen-schat. We beschikken dus over oude vindplaatsen: 1292 *super diveram*; 1302 *up die divere*; 1369-70 *caye up den divere*. De onovertroffen toponymist Maurits Gysseling (1919-1997) leidde *Dijver* met Belgische klankevolutie af van Indo-Europees *diwi-arâ* < *deiwo-* 'god, goddelijk'" (vgl. *deus*, *divus*). *Dijver* betekent dus 'heilig water'⁽¹²⁾. Ook de waterloop *Dieve* in Rotselaar en Wezemaal (Vlaams-Brabant) gaat terug op 1215 *Diua* en wordt als Keltisch hydroniem *dêwiâ* 'de heilige' verklaard. Zo ontstond ook *Dinant* uit Keltisch *divonantos* 'goddelijk dal'⁽¹³⁾.

Schouteet⁽¹⁴⁾ dacht de waarheid gevonden te hebben. Hij citeerde twee 17de-eeuwse teksten uit het Brugse archief: 1627 *van het ruumen van een divere daer twee soo drie secreten invallen*; 1654 *te maecken eenen dyvere van zyne bleeckerie uitcommende op de Langhe Reye*. En in de kanttekening stond: *Dyvere ofte waterloop*. Schouteet concludeert daaruit: 'Deze betekeis van het woord *Dyver* (riool, waterloop) zoekt men vruchteloos in enig woordenboek, naslagwerk of andere publicatie. Niettemin zijn de aangehaalde teksten... van heel bijzonder belang voor de verklaring van onze Brugse *Dyvere*'. Schouteet dacht er blijkbaar niet aan dat een eigennaam in de volksmond ook tot soortnaam

⁽¹²⁾ M. GYSSELING, 'Inleiding tot de oude toponymie van West-Vlaanderen', in *De Leiegouw* 25 (1983), p. 41. – Steunend op Gysseling: F. DEBRABANDERE, 'De Brugse waternaam *Dijver*', in *Het Brugs Ommeland* 18 (1978), p. 182-186.

⁽¹³⁾ M. GYSSELING, *Toponymisch Woordenboek*, Brussel, 1960.

⁽¹⁴⁾ A. SCHOUTEET, 'De betekenis van de plaatsnaam *Dyver* te Brugge', in *Hand. van het Genootschap voor Geschiedenis Société d'Emulation CXIV* (1977), p. 165-168.

kan evolueren. Een Kortrijks voorbeeld is daar een mooi voorbeeld van. Als iemand een emmer water omgooit, is de reactie gewoonlijk: ' *t is hier een hele Leie*.

Eekhouthoort – Eekhouthoort

Eekhouthoort en Eekhouthoort zijn samengesteld met de oude plaatsnaam *Eekhouthoort*, waarnaar ook de Eekhouthoort vernoemd werd. Die abdij werd in de elfde eeuw opgericht *ten Eekhouthoort*. De oudste vindplaatsen vermelden: 1130 *Eechiouthoort*, *Echolt*, 1146 *Eechouthoort*, 1171 *Eekhouthoort*, 1187 *Echouthoort*, 1194 *Echouthoort*, 1205 *Eekhouthoort*. De naam is samengesteld uit Germaans *aik* 'eik' en *hulta* 'hout, bos' en betekent dus gewoon 'eikenbos'. Steunend op een bijdrage van De Flou noemde Schouteet deze verklaring 'een grote flater'. Zou Gysseling deze flater dan ook hebben begaan? De plaatsnaam *Eekhouthoort* is zo verspreid, dat hij wel een gemeenschappelijke verklaring moet hebben en er zijn ook de vele analoge plaatsnamen; zoals *Espouthoort* 'espenbos', *Boechouthoort*(e), *Bochouthoort* 'beukenbos'.

Ezelpoort – Ezelhoort

Dit zijn twee heel oude plaatsnamen in Brugge. De Ezelpoort vinden we al in 1293 in een Latijnse tekst: *Porta asinorum* en in 1302 zien we al de Nederlandse naam verschijnen: *buter Ezelhoort*. Op dezelfde memorabele datum 1302 treffen we de Ezelhoort voor het eerst aan: *in die rechte Ezelhoort*. De verklaring van de naam is niet makkelijk. De hoortnaam kan van een huisnaam afgeleid zijn. In 1415 lezen we: *eene loodine pipe te legghene in de strate van der stede bi der Ezelhoort, omme te dienen in thuis ten Ezele, aldaer staende, dat wilen eene brauwerie was*. Schouteet wijst deze verklaring resoluut af 'aangezien de hoort en de hoortbenaming heel wat ouder zijn dan het betrokken huis'. Maar een eerste vindplaats geeft geen zekerheid over de ouderdom. Het huis kan ouder zijn dan de eerste schriftelijke vermelding. Bovendien kan de ezelsnaam van de brouwerij worden verklaard door de ezel in de tredmolen, zoals in de Blinde-Ezelhoort. Toch kan de huisnaam geïnspireerd zijn door de

straatnaam. Dan is er de verklaring van Karel Verschelde uit 1875, nl. vanwege 'het aanzienlijke aantal ezels die langs deze straat vanuit het vruchtbare noorden boter en kaas naar het Boterhuis ... brachten'. Deze verklaring lijkt goed gevonden en wordt in elke Brugse publicatie telkens weer overgenomen. Maar het Boterhuis was er toen nog niet, al is dat op zich niet zo'n groot bezwaar. Er kan sowieso boter geïmporteerd zijn, met of zonder boterhuis. Maar door alle toegangsstraten van de stad zullen wel ezels als lastdieren getrokken zijn, om wat dan ook te vervoeren. Ik wil daarom een andere hypothese wagen. Zou de *Ezelbrug* niet ten grondslag liggen aan straat- en poortnaam? De oudste vermelding is zelfs iets ouder dan die van de Ezelpoort, al is dat op zich niet doorslaggevend. In 1288 lezen we al *pro opere pontis asinorum* en *pro gradibus iuxta pontem asinorum faciendis* 'voor het werk aan de Ezelbrug en voor het maken van trappen naast de Ezelbrug'. In 1303 vinden we een Nederlandse tekst: *ten brande over de Ezelbrughe up ten hoec van den nieuwen zacke*. De Flou vermeldt wel meer *Ezelbruggen*, b.v. in Desselgem, Geluwe, Menen, Moerkerke. Het voordeel is dat aan een *ezelsbrug* wel makkelijk een verklaring kan worden gegeven. Het is een gebogen, gewelfde brug, zoals een ezelsrug. Als de brug werkelijk ouder is dan de straatnaam, dan kan de *Ezelbrug* de verklaring zijn voor de *Ezelstraat*.

Goezenputstraat

Dat de straat vernoemd is naar een *goezenput*, ligt voor de hand. Die put vinden we al omstreeks 1300 *vander ofstede te Goezepitte inden zudhoec vander straten*; en in 1400 *ten Goesepitte*. De straatnaam is blijkbaar pas in de 16de eeuw ontstaan, want in 1520-39 lezen we nog: *Goese pit ghenaeemt helich gheesstrate*. In 1556 eindelijk *Goese pitstrate*. In de Franse en Belgisch-Franse tijd werd de straatnaam vertaald als *Rue Puits aux Oies*. Schouteet merkt daarbij op: 'Wat ganzen met een goezeput gemeen hebben, mag Joost weten'. Nu zijn in die tijd veel foute vertalingen gebeurd, maar deze vertaling was helemaal correct. Die verfranste Bruggelingen kenden toen blijkbaar nog Brugs.

Goeze is een oud West-Vlaams woord voor ‘gans’. Zoals in West-Vlaams *goezemoes* ‘ganzenmuur’. Het is hetzelfde woord als Engels *goose*, want het West-Vlaams is een kustdialect en heeft nog meer gemeen met het Engels. In Ieper kwam in 1326 *Heinric Ghoeshoghe* voor en dat is de West-Vlaamse tegenhanger van de Duitser *Gansauge*.

Hauwerstraat

De straatnaam *Houwersstraat* en sinds 1936 *Hauwerstraat* is te verklaren door fonetische afslijting en volksetymologie. De oudste naamvormen tonen dat aan: 1291 *Hancwarstrate*, 1297 *Angwarchstrate*, 1299 *Hangwarghstrate*, 1299 *Hangwaerstrate*, 1303 *Hancwaertstraete*, 1304 *Hancwaergstrate*, 1306 (weer zonder de onuitgesproken h) *Angwaerchstrate*, 1349-50 *Hanghwaerchstrate*, 1400 *Angwaerdstrate*, 1434 *Angwaerchstrate*. In de 15de eeuw komen we al een volksetymologisch verschoven vorm tegen: 1409-39 *Hauwaersstrate*. In de 15de en de 16 eeuw blijft *Angwaertstrate* een hele tijd in gebruik. De volksetymologische vorm, die we al in 1409 aantreffen, nl. *Auwaertstrate*, komt in 1599 voor met h: *Hauwaertstraete*, een overgang naar *Hauwerstraete* in 1626. In 1914 is er de tweetalige straatnaam *Houwersstraat / Rue de la Hâche*. De niet meer begrepen naam werd dus geassocieerd met houwen.

Er werden al verschillende verklaringen geprobeerd. De verklaring van De Flou in zijn bekende Woordenboek uit de familienaam *Angouard* mogen we onmiddellijk naar het rijk der fantasie verwijzen.

Maar in 1874 had De Flou een andere verklaring voorgesteld. Hij wees erop dat de Vrijdagmarkt vroeger de plaats was van terechtstellingen. Hij zag dus in het grondwoord het woord *hangwerk* ‘galg’. Maar het Middelnederlands kent geen woord *hangwerk* voor galg. Hangwerk is een term uit de bouwkunde, die blijkens het WNT pas in de 19de eeuw voorkomt. Geen enkele oude Brugse attestatie bevat trouwens een variant met *werk*. Schouteet wees er terecht op dat deze Brugse straatnaam

niet alleen staat. Ieper: 1249 *Hancwargporte*, *Hancwargstrate*; Monnikenrede: 1358 *Ancwaertstrate*; Nieuwpoort: 1487 *Angwerstrate*; Oudenburg: 1402 *Hanghewaerstrate*. Ook in deze namen is er geen vorm met *werk* geattesteerd. Er moet dus een andere verklaring zijn. In Limburg komt in 1240 het woord *hanc warch* voor, met de Latijnse vertaling 'sacrilegus'. Het woord is wellicht een samenstelling met *warch* 'misdadiger', te vergelijken met Oudnoors *vargr* 'vogelvrijverklaarde' en betekent dus 'misdadiger, heiligschenner'. Er wordt evenwel aangenomen dat eigenlijk *hanc warth* moet worden gelezen, wat dus letterlijk 'hangenswaardig' betekent. De Brugse varianten bevatten zowel vormen met *warg* als met *waard*.

Heesters

Een plaatsnaam die je nagenoeg alleen in Brugge aantreft, is *het Heester*. Er was 't *Spaans Heester* in de Pottenmakersstraat, het *Makelaarsheester* in de Sint-Clarastraat, het *Lombardheester* in de Carmersstraat en het *Salaerdheester* in de Rolweg. Zeger van Male (1504-1601) schrijft in zijn *Lamentatie* van 1590: 'Alsoo datter veele personen heurlieder huusen abandonneren voor de renten dieder uijt gaen, ofte maeken der vrijen landt (van), oft eesteren, hovijnghen'.

Wat was een *heester*? De Bo omschrijft het als volgt: 'Een hof met fruitbomen of plantsoenen, rondom bemuurd, en gemeenlijk met een huis daarin of daaraan. Te Brugge zijn er heesters waar men herberg houdt'. Ook Kiliaan noemt in zijn *Etymologicum* uit 1590 *eester* Brugs voor 'hortus, pomarium' (tuin, boomgaard). Het is een duidelijk Brugs woord. Over dat woord heerst een algemene misvatting dat het om hetzelfde woord zou gaan als bij *heester* 'boomachtige struik', oorspronkelijk 'beukenstam'. Het Frans heeft dat woord nl. overgenomen als *hêtre* – waarin de circonflex aan de oorspronkelijke *s* herinnert –, dat het oude Franse woord *fau* verdrongen heeft. Zowel het Middelnederlands Woordenboek als het Woordenboek der Nederlandse Taal VI, 394-6 geven de Brugse betekenis van *heester* als tweede betekenis van "de" heester. Het Middelnederlands Woordenboek omschrijft het als 'tuin,

lusthof' en het *WNT* heeft het over een 'boomgaard', duidelijk van Kiliaan afgeschreven.

Maar het Brugse heester is een onzijdig woord (*het!!*), terwijl *de heester* 'struik' mannelijk is. Het kan dus niet om hetzelfde woord gaan. En het is ook niet zonder betekenis dat de oudste vermeldingen van het Brugse *heester* het woord zonder *h* spellen: *eester*. Dat argument weegt natuurlijk niet zwaar, aangezien de *h* in onze dialecten vanouds niet uitgesproken wordt. Maar toch. En er is de betekenis van het woord. Het Brugse *eester*, dat ik nu maar zonder de hypercorrecte *h* spel, is niets anders dan het Oudfranse woord *estre*, *aistre*, Picardisch *iestre*. De betekenis van dat woord stemt helemaal overeen met ons *eester*, nl. 'emplacement dans un lieu ouvert' (Godefroy), 'lieu, séjour, demeure' (Huguet), 'cour autour d'une maison' (W. Von Wartburg). Het gaat dus net als bij het Brugse heester om een huis met of in een tuin. Het woord *estre* gaat terug op Latijn *extera*, het onzijdige meervoud van *exterus*, d.i. 'wat buiten ligt'. Het woord leeft voort in het moderne Franse woord *les êtres* 'inrichting van een gebouw, de lokaliteiten', b.v. in de uitdrukking *connaître les êtres d'une maison*. Ik beschik bovendien over een rijke oogst oude bewijsplaatsen van dit woord in het Picardische Henegouwen, waarvan ik er hier een paar laat volgen: 1275 *Margherie de la Bruière 5 s. de sen estre à le Bruière*, Lessen; 1275 *d'un jornal d'estre à Cante Raine* (d.i. een plaats waar kikkers kwaken, waaruit de familienaam *Cantrijn*); *tenant à l'estre Watier Macaire*, Lessen; 1433 *que li maison et yestre doudit Jehan Rosier*, Quaregnon. Vooral de geregelde vermelding *maison et (y)estre* verwijst naar de ligging van een huis in een tuin of erf. De uitdrukking doet denken aan Middelnederlands *huus ende erve* of Middelpicardisch *maison et (h)yreta(i)ge* en ook Brugs: 1545 *huus ende eester*. Er valt niet aan te twijfelen, dat het Brugse *heester* op Oudfrans *estre* teruggaat en vanwege de homonymie met *heester* 'struik' een hypercorrecte *h* kreeg en dus volksetymologisch als 'heester' begrepen werd⁽¹⁵⁾.

⁽¹⁵⁾ F. DEBRABANDERE, 'Hees(t), Heis(t), Heester(t) en Estre', in *De Leiegouw* 35 (193), p. 179-186.

Hoedenaaistraatje

Blijkens Schouteet heette de Kemelstraat in 1396 nog *Lippins Hoedenaestraetkin*, d.i. het straatje van Lippin Hoedenay. *Lippin* is uiteraard de vlevorm van de voornaam Filips, waaruit trouwens de familienaam *Lippens*. In 1579 wordt het straatje al vermeld als *Kemelstraetkin ofte Lippin Hoedenaestraetkin*. Maar wat betekent de achternaam *Hoedena(e)y*? Het ligt bijna voor de hand om te vermoeden dat het om een *hoedennaai*er gaat. Maar hoeden werden niet genaaid, maar gemaakt en een dergelijke beroepsnaam bestaat dus niet, wel de *hoedenmaker*. Daaraan herinnert de Brugse Hoedenmakersstraat, vernoemd naar het kasteel van Pieter de Hoedemaker (1302). *Hoedena(e)y* is een mooi voorbeeld van volksetymologie en metanalyse. De man zal in werkelijkheid *Lippin Nodenaey* hebben geheten, wat achteraf als *Lippin Odenaey* geïnterpreteerd werd, want als je voor- en achternaam zonder onderbreking uitspreekt, hoor je maar één *n*, omdat op de woordgrens de *n* als die van *Lippin* werd gevoeld, dat noemen we in de taalkunde metanalyse. Vergelijk maar *Jan Achtergael* voor *Jan Nachtergael*. Bovendien spreken Vlamingen en Brabanders vanouds de *h* niet uit, zodat ze niet meer weten welke woorden met een klinker en welke met een *h* beginnen. Ze voegen daardoor hypercorrect een *h* voor tal van woorden die eigenlijk met een klinker beginnen. Denk maar aan de familienamen *Halewijn* voor *Alewijn*, *Hoste* uit *Oste*, *Verhelst* i.p.v. *Verelst*, *Van Helsen* i.p.v. *Van Elsen*, *Hactergal* uit *Achtergaal*, *Nachtergaal* enz. *Nodenay* is zo via *Odenay* tot *Hodenay* geëvolueerd. En dan doet de volksetymologie er nog een schepje bovenop en *Hodenay* wordt *Hoedenay*, alsof het om een hoedennaai-er ging.

De naam *Nodenay* is geen unicum. In Ieper komt de naam omstreeks 1300 voor ⁽¹⁶⁾: ca. 1300 *Josep Nodinnay*; 1306 *Henris Noedinay*; 1326 *Jan Noedinays wijf*; 1353 *int huus dat wilen was Denis Hoedinais*. De laatste vorm is dezelfde als de Brugse. Ook

⁽¹⁶⁾ W. BEELE, *Studie van de Ieperse persoonsnamen uit de Stads- en Baljuwsrekeningen 1250-1400*, (Leuven), 1975, nr. 1975.

in Oudenaarde kwam hij voor: 1327 *Gillis de Wachter diemen heet Noede Naij*. En in Gent is er een straatnaam, de *Nodenay-steeg*, een zijstraatje van de Veldstraat: 1370 *in Noddenays steghe*; 1448 *in de Oddenaeysteghe*. Ook hier gaat de naam terug op die van de bewoner, want het hoekhuis in de Veldstraat heette in 1357 *Noddenais steen*.

Het *Middelnederlands woordenboek* vermeldt *nodenay*, *nodinnay*, maar kan het woord niet verklaren, al maakt het citaat uit de roman *Die Rose* (1300) van Hein van Aken, een navolging van *Le Roman de la Rose*, geen twijfel mogelijk: *si soude enen...want daer help sere der naturen die haer soude slaen den nodenay*. Het erotische karakter van de roman sluit alle twijfel uit. *Nodenay* is een zinwoord met de betekenis 'die node naait, die niet graag naait'. En het gaat niet om een luie kleermaker. *Naeyen* had in het Middelnederlands de betekenis 'vleselijke gemeenschap hebben' en ook in onze dialecten is *naaien* nog altijd een woord voor 'neuken, copuleren'. Nog duidelijker varianten van *Nodenay* zijn: 1418 *Jhan Naynoede*, in Kortrijk en 1446 *Jan Nayenooede*, in Diksmuide. Een Picardisch pendant komt in de 14de eeuw voor in Rijsel, bv. 1302 *Thumas Foupau* 'qui fout peu'. Dit zinwoord is samengesteld uit *fou* van Oudfrans *foutre* uit Latijn *futuere* 'een vrouw beslapen' en *pau* < Latijn *paucum* 'weinig'. Foupau vrijt dus weinig.

Minnewater

Het *Minnewater* heette begin 1300 eigenlijk *tgrote water* of *tbrede water*, nl. 1306 *tgrote water*, 1310-11 *tbrede water bachten Wyngarde*, 1311-12 *van der vischerie van sinte Katelinen porte toter Zant porte metten brede watere*. Vanaf 1310-11 al duikt de naam Minnebrug op: 1310-11 *toter minnen brughe; van der minnen brughe* (DEVLIEGHER). De naam Minnebrug is trouwens geen unicum, ook in Damme, Gent, Hulst, Ieper en Sluis komt de naam voor. Naast de zwakke genitief *minnen*, vinden we de sterke genitief van *minne* in de *Minsbrugge* in Zarlardinghe. Daar-aan herinnert de familienaam *Van der Mensbrugge*.

Pas in 1362 komt *van der minnen watre voor*. Er staat duidelijk *van der* en niet *van den*, d.w.z. dat *der* de genitief is van *de* (*minne*), d.w.z. ‘van het water van de minne’, d.i. het water van de meermin, van de watergeest. De naam *Minnebrug* is dus primair en het *Minnewater* heeft bijgevolg zijn naam ontleend aan de *Minnebrug*, die al in 1311 voorkomt. Het middeleeuwse volksgeloof dacht nl. dat minnen, of watergeesten en waterduivels, in kokers (vgl. ook *Nekkerstraat*) of onder bruggen huisden. Dat kan voor ons, in deze moderne en verlichte tijd, ongeloofwaardig lijken, maar dat was het niet in de duistere middeleeuwen. Zie hierover uitvoeriger⁽¹⁷⁾: DEBRABANDERE 1994 en 2003 en vooral GYSSELING 1954.

Er kwam toch kritiek op de theorie ‘watergeest’. Luc Devliegheer kon de waanzin van geesten die onder een brug huizen, niet geloven. Vandaag is dat natuurlijk onvoorstelbaar. Maar we moeten ons wel verplaatsen in de geest van de middeleeuwer die aan spoken en buitennatuurlijke verschijnselen geloofde⁽¹⁸⁾.

Peperstraat

Dit is een oude straatnaam: $\pm$ 1300 *in de Peperstrate bi der voetwaterbrugghen*, 1305 *Peperstrate*. Het is ook een heel frequente straatnaam, die vanouds nagenoeg overal voorkomt. Ook Kortrijk, Gent, Brussel hadden een Peperstraat. In Brussel werd de straat vernoemd naar de huisnaam *De Peperzak*. Ook de Brugse straatnaam zal wel herinneren aan de peperhandel. Heel veel straatnamen bevatten namen van keukenkruiden.

⁽¹⁷⁾ M. GYSSELING, *Gent's vroegste geschiedenis in de spiegel van zijn plaatsnamen*, Antwerpen-Gent-Brussel-Leuven, 1954. – M. GYSSELING, *Hand. Kon. Comm. Toponymie en Dialectologie* 37 (1963), 132-133. – (Steunend op Gysseiling): F. DEBRABANDERE, ‘De plaatsnaam Minnewater’, in *Het Brugs Ommeland* 34 (1194), p. 5-12.

⁽¹⁸⁾ L. DEVLIEGHER, ‘De waternaam Minnewater’ in *Biekorf* 103 (2003), p. 12-14. – F. DEBRABANDERE, ‘Nogmaals het Minnewater’, in *Biekorf* 103 (2003), p. 144-145.

Peterseliestraat

Dat – volgens Schouteet – de oude spelling *Pietercellestraat* (vanaf 1400) op een persoonsnaam Pieter Celle zou wijzen, kan ik moeilijk aanvaarden, om meer dan één reden: 1. De toenaam Celle is mij onbekend. 2. Een van de Middelnederlandse vormen voor peterselie is precies *petercelle*. Dat de Bruggelingen in het eerste element een voornaam hebben gezien en hem door de Westvlaamse variant *Pieter* hebben vervangen, is een heel gewoon voorbeeld van volksetymologie. 3. Peterseliestraten komen overal voor. De Kortrijkse Persynstraat heet in de volksmond nog vaak *Persilstratje*, want ze heette in 1353 *int Pedersilstratkin*. Ardoeie heeft zijn *Persilstratkin*, Damme zijn *Persellepoorte* en Gent zijn *Persellepoort*. Ook in Duitsland zijn er talrijke *Petersilienstraßen* en *Petersiliengassen*. In dezelfde Brugse stadswijk liggen trouwens ook de Venkelstraat en de Peperstraat⁽¹⁹⁾.

Philipstockstraat

De straat heette oorspronkelijk *Zilvermidstraat*: 1499 *Zelversmidstrate modo dicta Philipstockstrate*. In de 16de eeuw komen evenwel de volgende vormen voor: *Slijpstockstrate*, *Sleipstockstrate*, *Sleepstocstrate*. Er is geen enkele reden om aan te nemen dat de vorm *Philipstockstraat* oorspronkelijker zou zijn omdat hij in de bronnen eerder voorkomt. *Philipstock* is een duidelijk volksetymologisch als eigennaam opgevatte *Sleepstok*. *Sl* en *fl* werden wel eens verwisseld, vgl. de familienaam *Flebus* < *Slebus*. Het gaat om een zinwoord, dat bestaat uit de stam van een werkwoord en lijdend voorwerp 'hij die een stok sleept of slijpt'. *Stok* betekent hier 'knuppel, wapen, wapenstok'. Vgl. de uitdrukking *te stokke en te messe staan* bij De Bo. Het is niet duidelijk of we het werkwoord als *slijpen* of als *slepen* moeten opvatten. Maar de historische voorbeelden van de toenaam

(19) F. DEBRABANDERE, 'Drie Brugse straatnamen: de Blekersstraat, de Peterseliestraat en de Philipstockstraat, in *Liber Amicorum Jaak A. Rau. Brugs Ommeland* 38 (1998), 223-230.

wijzen allemaal op het werkwoord *slepen*: 1298 *a Petro Slepstaf*; 1302 *a Lamsoete Slepstaf*, Brugge; 1268 *Johannes Slepstake*; 1326 *Jan Sleipstoc*, Ieper; 1383 *Slepeglavie*, Maastricht. Er is trouwens ook de Duitse familienaam *Schleppeschwert*: 1311 *Slepeswert*. De grondvorm is dus ongetwijfeld *Sleepstokstrate*. Het is de naam voor 'iemand die het wapen sleept, draagt, een wapendrager'. Vgl. Engels *Shakeshaft*, *Shakespeare*, *Shakelance*, Duits *Schüddespeer*. Voor uitvoeriger argumentatie zie DEBRABANDERE 1998, 227-230.

Reie, de

De *Reie* is een beek of een riviertje dat in Egem ontspringt en in de kreek Brugge-Zeebrugge – en dus in de Noordzee – uitmondde. De Kraanrei, Spiegelrei en Langerei liggen aan de loop van de oude Reie. De oudst bekende vorm van de naam is 1198 *Roia*. Maar De Flou citeert al in 1130 *quot jacet Brugis in Roya vivario meo*; 1130 *quod iacet Brugis in Rogia vivario, meo*; 1157 *Albericus de Roia*, 1245 *super Roiam*, 1275 *en le roie*. De Latijnse teksten vermelden in de 13de eeuw steeds *Roia/Roya*. Voor het eerst vinden we een Nederlandse naam in 1282 *liggende bachten Frerinnen noerdover de Reye ande westzide beghinnende anden diec van der Reye*. Maar Romaanse teksten hebben het nog vaak over *Roie*, bv. 1282 *nord de le Roie ki ceurt entre Bruges et Dam*. Ook Dietse teksten hebben het nog over *Roie*. 1288 *an de side van der Roye*. Omstreeks 1300 komt ook de hypercorrecte spelling *Roihe* voor. Vanaf het midden van de 14de eeuw verdringt de uitspraak *reie* de vorm *roie*: 1341-42 *up die Reie*. Onder invloed van de *i* is de *o* gepalataliseerd tot *e*. Dat stroomafwaarts aan de kreek in Dudzele *Ruge* lag (1019-1030 *Ruga*, 1148 *Rugis*) is volgens GYSSELING⁽²⁰⁾ een aanwijzing temeer dat *Reie* opklimt tot *Rogia*. Vergelijk hiermee de waternaam *Leie* < *Legia*. De betekenis 'heilig water' is onzeker.

⁽²⁰⁾ M. GYSSELIJNG, 'Een nieuwe etymologie van Brugge', in *Naamkunde* 3 (19871), 1-4.

Vanwege Middelnederlands *reye*, *roye* ‘stadsgracht, waterloop’ en Vroegnieuwederlands *reye*, *ruye* ‘idem’ (Kiliaan) is *rei*, *ruï* volgens VERCOULLIE en DE VRIES evenwel te verklaren uit Oudfrans *raie*, *reie*, *roie* ‘voor, streep’ > Frans *raie* ‘vore, streep’ < Laatlatijn *riga*, < Gallisch *rica* ‘vore’. Maar dan zou de eigenaam *Reie* in oorsprong toch een soortnaam zijn.

Naar analogie van Kraanrei en Langerei, die stadsgrachten geworden waren, werden ook de andere stadsgrachten *reien* genoemd. Het komt meer voor dat eigennamen soortnamen worden, denk aan de Gentse *Leien* en de Antwerpse *Ruïen*. Het Middelnederlands Woordenboek verklaart *reye* dan ook als soortnaam ‘gracht, waterloop, stadsgracht’.

Scheepsdalelaan

Dit is een hele oude plaatsnaam: 1211 *in Sceptala de Brugis*; 1269 *Willem van Sceipstale*; 1290 *pontem Scepstale*; 1367 *sceipstaelbrughe*; 1427 *Zoete Willems doctre van Sceipstale buten Brugghe*. Het is geen alleenstaande plaatsnaam, hij komt ook voor in Diksmuide, Dudzele, Lissewege, Oostkerke, Oudenburg, Veurne-Buiten. De oudste vermelding 1167 slaat evenwel vermoedelijk op de plaatsnaam in Diksmuide: *inter scipstal et dixmutham*. De plaatsnaam komt ook voor in een Brugse familienaam: 1427 *Zoete Willems doctre van Sceipstale buten Brugghe*⁽²¹⁾. De vorm *Scheepsdale* is uiteraard alweer volksetymologisch, het zou *Scheepstalelaan* of *Scheepsstallaan* moeten zijn. Het gaat dus om een *scheeps-stal*, een ‘ligplaats voor schepen’ (GYSSELING 1950, 201). Het woord kwam ook in het Oudengels voor als *scipsteall*. Talrijke vindplaatsen bij COORNAERT⁽²²⁾ 289-292.

⁽²¹⁾ R.A. PARMENTIER, *Indices op de Brugsche Poorterboeken*, Brugge, 1938. I, 228.

⁽²²⁾ M. COORNAERT, *De topografie, de geschiedenis en de toponimie van St.-Pieters-op-de-Dijk tot 1899*, Brugge, 1972.

Schottinnenstraat

Alweer een voorbeeld van volksetymologische vervorming. De straat heette nl. eerst anders: 1498 *Schotillepoorte*, *Schothillepoorte*, 1567 *Scottillepoorte*, 1598 *Schottylestraetken*, 1765 *Schotille of Schottinestraetken*. De Flou verwijst i.v. *Scotille* naar *Scathille*. Hij citeert een Brugse tekst uit 1555 *ande westzyde vande Langhe Winckele up den zuudoosthouck van sheer Jacop van Scatille straetkin*. Deze toenaam komt al in de 13de eeuw in Brugge voor: 1265 *Woutra van Scathille scepene van den Vrien* 'schepen van het (Brugse) Vrije'. De Flou noemt die Wouter nog in 1285 *a Waltero de Scathille*, 1302 *Wautier de Scatille*. Als de naam op *Schathille* teruggaat, dan gaat het om een plaatsnaam, de naam van een leengoed in Gistel-Ambacht. *Hille*; vgl. Engels *hill*. In plaatsnamen betekent *hil(le)* 'heuvel', zoals in *Stalhille*, en is de Kustgermaanse tegenhanger van *hulle* in bv. *Lotenhulle (Lo ten hulle)*. Toch verklaarde De Flou de straatnaam in 1274 uit *schotille 'paalwerk'. Het Middelnederlands Woordenboek noemt het werkwoord *schotteliën* voor 'met houtwerk beschieten'. In het Middelnederduits is er *schottiliën*, *schottilie*, *schottiliënwerk*.

Steenstraat

Een oude verklaring die een taai leven leidt, is die dat de straat naar het Steen, de gevangenis, zou hebben geleid. Nu lag het Steen aan de westkant van de Burg. Maar tussen de Burg liggen nog de Breidelstraat en de Grote Markt. De Steenstraat leidde dus helemaal niet naar het Steen. Overal kwamen Steenstraten voor, o.m. in Gent en Kortrijk. En een plaatsnaam die op verschillende plaatsen voorkomt, heeft meestal dezelfde verklaring. De enige aannemelijke verklaring is: 'steenweg, straatweg, bestrate weg' en de naam wijst dan ook op de eerste stadsstraat die bestraat werd. De Latijnse namen wijzen erop: 1297 *vicus lapideus*. Ook in Kortrijk: 1336 *in vico lapideo*⁽²³⁾ en daar kan geen sprake zijn van verwijzing naar een *Steen*.

(23) F. DEBRABANDERE, 'Kortrijkse plaatsnamen tot in de 15e eeuw', in *De Leiegouw* 41 (1999), 131-197.

Venkelstraat

Naar de kruidnaam *venkel*. Vgl. Venkelsteeg in Gent en 1346 *Venkelstrate* in Ieper. De spelling *Wynkelstrate* in 1533 en 1549 kan een volksetymologische vervorming zijn – en niet omgekeerd – aangezien *vinkel* de West-Vlaamse uitspraak is van *venkel*. Vgl. trouwens 1410 *Vinquelstraet* in Sint-Omaars en 15de eeuw *Vinkelstrate* in Sluis.

Vlamingdam

De naam komt al voor in 1305 *buten Vlamingdam bi der veste*. Verder 1382 *an de veste ten Vlaminclamme*. Begin 1800 werd de naam verdrongen door Sint-Jorisstraat. Maar in 1936 werd voor het deel van de Sint-Jorisstraat tussen de Kapellestraat en de Komvest de oude naam *Vlamingdam* hersteld. Zie verder Vlamingstraat.

Vlamingstraat

Vlamingstraat is een wijd verspreide straatnaam, hij komt ook voor in Adegem, Anzegem, Bertem, Eeklo, Heist, Kortrijk, Maldegem, Oudenburg, Pitgam, Poperinge, Roeselare, Rudder-voorde, Sint-Jan in-Eremo, Sint-Laureins, Wervik. Het is ook een oude straatnaam: 1259 *in platea Flamingorum*; 1288 *pro calceia in vico Flamingorum*. Dat de straatnaam in de 13de eeuw zo vertaald werd, bewijst dat deze straat in het bewustzijn van de toenmalige Bruggelingen de ‘straat van de Vlamingen’ was. Uiteraard rijst hierbij de vraag: Waarom werd in Vlaanderen een straat naar de Vlamingen vernoemd? Het waren toch allemaal Vlamingen. Het woord *Vlaming* is afgeleid van *flamma* ‘overstroming, overstroomd land’. Het oorspronkelijke Vlaanderen lag dus aan de kust. En de Vlaming was de bewoner van dat overstroomde land. Ik laat hier even de onvolprezen Maurits Gysseling⁽²⁴⁾ aan het woord: ‘Daar de bewoning van het poldergebied pas in de 9de-10de eeuw begint, zullen de eerste Vlamingen

⁽²⁴⁾ *Encyclopedie van de Vlaamse Beweging* 1975, p. 1906-1912.

de bewoners van de diluviale rand geweest zijn, die de schorren gebruikten voor de schapenteelt... De oorspronkelijke betekenis van de naam Vlaming is te Brugge blijven voortleven in de plaatsnamen Vlamingambocht (1282 *de officio Vamingorum*), Vlamingstraat, Vlamingpoort (1284 *porta Vlamingorum*) en Vlamingdam, alle in elkanders verlengde in de richting van het noorden'. Nu begrijpen we ook waarom overal in Vlaanderen de familienaam (*de*) *Vlamin*c voorkwam. De naam wijst op immigratie uit het oorspronkelijke Vlaanderen.

Wijngaardplein, Wijngaardstraat

Genoemd naar een wijngaard of naar de naam van het Brugse begijnhof 'De Wijngaard'. Het heeft geen zin naar een andere verklaring te zoeken, zoals De Flou en Schouteet deden. Zij zien er een oude naam in voor 'meers, laag weiland'. Maar er waren wel degelijk wijngaarden in Vlaanderen. Ook Maurits Gysseling schreef me op 15 januari 1978: 'Voor Wijngaard zie ik nog steeds geen betere verklaring dan *vignoble*'. Ook voor de vele 13de-eeuwse vindplaatsen van *wijngaert* kent het *Vroegmiddelednederlands woordenboek* alleen de betekenis 'wijngaard, plaats waar druiven voor de wijn worden gekweekt'⁽²⁵⁾.

Wijnzakstraat

De oorspronkelijke naam was *Zacwijnstraat*: 1295 *Sacwinestrate*. Vanaf de 16de eeuw werd *Wijnzakstraat* meer gebruikt, omdat *Sacwijn* niet meer begrepen werd. *Sacwijn* was de naam van een soort slechte wijn, drabbige of troebele wijn, wijn die uit het onderste van de ton gehaald werd en met water vermengd werd en door een zak gefilterd. Kiliaan spreekt van *vinum percolatum*, *vinum sacco castratum vulgo saccatum*.

⁽²⁵⁾ F. DEBRABANDERE, 'De plaatsnaam Wijngaard', in *Volkkundig Jaarboek 't Beertje* 2 (1976-78), 71-74.

Zilverstraat, Korte Zilverstraat

De naam komt al in de 13de eeuw voor: 1291 *in Zelverinstrate*; ± 1300 *jn die zelverine strate*; 1302 *Zelverinstrate*; 1320 *Platea argentea*. Pas veel later komt de naam *Zilverstraat* voor. De oorspronkelijke naam is dus *Zilveren Straat*, wat ook blijkt uit de Latijnse vertaling. De naam kan zijn gegeven naar de zandigheid van de bodem, naar het zand dat in de zon als zilver glinstert. De Zilverstraat ligt namelijk tussen de Zuidzandstraat, 't Zand en de Noordzandstraat.

Frans DEBRABANDERE